

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΜΙΑΣ ΝΕΑΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Η εποχή των επαναστάσεων

Μία από τις δυναμικότερες περιόδους για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό, οι τελευταίες δεκαετίες του 18ου αιώνα και οι πρώτες του 19ου σημάδεψαν την απαρχή μιας νέας εποχής για την Ευρώπη και τον κόσμο. Η εποχή των επαναστάσεων, που είναι και ο τίτλος που έδωσε στο βιβλίο του ο κορυφαίος ιστορικός Eric Hobsbawm αναφερόμενος στη θυελλώδη περίοδο από το 1789 έως το 1848, εγκαινιάζεται με δύο κορυφαίες ιστορικές εξελίξεις: τη βρετανική Βιομηχανική Επανάσταση και τη Γαλλική Επανάσταση. Η Βιομηχανική Επανάσταση διαμόρφωσε σε μεγάλο βαθμό την οικονομία του κόσμου· "Πρόσφερε το πρότυπο με τους σιδηροδρόμους και τα εργοστάσια και τίναξε στον αέρα τις παραδοσιακές οικονομικές και κοινωνικές δομές του μη ευρωπαϊκού κόσμου"¹. Οι Άγγλοι οικονομολόγοι, υποστηρίζοντας την ελεύθερη αγορά, την προοπτική του εμπορίου και την οικονομική ενότητα της Ευρώπης, έθεσαν τα θεμέλια για μια σύγχρονη οικονομία.

Μεγάλη Αικατερίνη της Ρωσίας Ναπολέον Βοναπάρτης

Παράλληλα, η Γαλλική Επανάσταση έθεσε τα βασικά ζητήματα της φιλελεύθερης ριζοσπαστικής-δημοκρατικής πολιτικής, πυροδοτώντας το κοινωνικοπολιτικό κατεστημένο και δημιουργώντας πρότυπα ρήξεων και ανατροπών. Οι συνέπειες για τη διαμόρφωση της νεότερης Ευρώπης ήταν καθοριστικές. Με την ηγεμονική και επεκτατική πολιτική του "Μεγάλου Έθνους" της Γαλλίας υπό την ηγεσία του Ναπολέοντα (1799-1814), ο οποίος σκόπευε να κάνει την Ευρώπη μια πολιτική οντότητα, όπως δήλωσε στα Απομνημονεύματα της Αγίας Ελένης, οι ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης και τα αιτήματα του Διαφωτισμού για μια οικονομικά και πολιτικά φιλελεύθερη Ευρώπη εξαπλώθηκαν σε ολόκληρη την ήπειρο. Παράλληλα όμως με την εθνική αφύπνιση, που είχε θεμελιωθεί στη συνείδηση της ιδιαιτερότητας, διαγράφηκε η Ευρώπη της ισορροπίας. Με τη συντριβή του Ναπολέοντα και μετά το Συνέδριο της Βιέννης (1814-1815) η Ευρώπη μπήκε σε μια νέα φάση, όπου κυριάρχησαν οι δυνάμεις του Παλαιού Καθεστώτος (Παλινόρθωση). Αν και στόχος των ισχυρότερων κρατών (Ρωσία, Αυστρία, Αγγλία, Γαλλία και Πρωσία) ήταν μια ισορροπία των δυνάμεων στο ευρωπαϊκό επίπεδο (ο οποίος λίγο έως πολύ επιτεύχθηκε), η δυναμική των επαναστάσεων του προηγούμενου αιώνα συνέχιζε να σιγοβράζει στη συνείδηση των λαών της Ευρώπης.

Κατά τον Hobsbawm, η ευρωπαϊκή (αλλά και η παγκόσμια) πολιτική μεταξύ του 1789 και του 1917 ήταν σε μεγάλο βαθμό αγώνας υπέρ ή κατά των αρχών της Γαλλικής Επανάστασης². Ήταν τότε που στο διεθνές λεξιλόγιο της πολιτικής μπήκαν βασικές έννοιες πολιτικών θεωριών, όπως εθνικισμός, φιλελευθερισμός και κοινωνικός ριζοσπαστισμός. Την περίοδο αυτή εδραιώθηκε ο κοσμοπολιτισμός και θεμελιώθηκαν η διεθνική ταυτότητα της Ευρώπης και τα επιμέρους χαρακτηριστικά κάθε εθνικής κουλτούρας. Παράλληλα με την Ευρώπη των εθνικών κρατών, ανάμεσα στα οποία βασιλεύαν η εχθρότητα και η καχυποψία, αναπτυσσόταν η Ευρώπη με έναν κοινό πολιτισμό και με μια οικονομία και κοινωνικές δομές που αγνοούσαν τα σύνορα.

Οι διανοητές και οι καλλιτέχνες έθεταν τα ίδια προβλήματα, έβρισκαν κοινές λύσεις, δημιουργούσαν "διεθνή" αριστουργήματα. Παρά τη θέληση των λαών όμως, η νέα αυτή Ευρώπη εξελίχθηκε σε μια καινούργια μορφή αυτοκρατορίας με ηγεμονικά επιχειρήματα.

1Hobsbawn E.J., Η εποχή των επαναστάσεων, 1789-1848, Εκδόσεις ΜΙΕΤ, Αθήνα, 1997, σελ. 83-84

2 Ό.π, σελ. 83-84

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ -ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ